יינו מסובים, זוכרני, לשולחן השיש בבית־הקפה הקטן מתחת לעצים, בצלע ההר. מנגד, על הפסגה השנייה, עמד הבית: לבן, בודד, שבע ימים גאה. האשה השמנה, בעלת הקפה, הביאה לנו כוסות של חלב צונן, ערוכות על גבי סס נחושת, מזכרת מימים טובים יותר, שלא ישובו עוד.

היום היה בהיר וצח והרוח פזרה את חום הקיץ ואת הזמן החולף וטלטלה אותם הרחק הרחק, מעבר לבית הלבן והבודד ושבע הימים והגאה אשר על הפסגה השנייה מנגד וכפתה עלינו שתיקה עמוקה ושיתקה את חוטי המחשבות ודממה של שלוה ירדה עלינו ועינינו נעצמו מאליהן ולחיינו חשו את הרוח המלטפת וידענו כולנו שהנה הזמן עמד מלכת והיינו לחלק מן הנצח הגדול.

ותו רגע שמענו את קולו, לא צעיר, אבל חזק מאד:

— מותר להצטרף?

רמזתי לו על כסא פנוי והוא ישב, חייך ובקש סיגריה לאחר שהגשתי לו קופסה והוא בחן בעין בקורתית ושוללת את טיבה, אך נטל אחת מן המעשנות, חייך שוב ובקש גפרור.

הגפרור שהושט לו כבה ברוח ההרים המלטפת. מישהו (דומני, לוק) הגיש לו בדל סיגריה מאדים. הוא נשם את העשן עמוקות, כמי שנתרגל לטבק והתנזר ממנו לימים אחדים וזה לו העשון הראשון כתום ההמנעות הארוכה. לאחר שפלט ענגה גדולה של עשן אשר עמדה לרגע קט באויר ללא נוע, כחולה ומוזרת־צורה, עד שלפתע בא גל קטן של רוח חרישית ופיזר אותה והשמיד אותה, ובטל אותה, אמר הזקן:

— ובכן, היום העשרים ואחד במאי.

בטרם היה בידינו הסיפק לאשר או להכחיש, פרץ בצחוק רם. זקנו הלבן והארוך עלה וירד במקצב הצחוק. חה — עלה הזקן; חה — הזקן ירד; חה — הזקן עלה; חה — שוב ירד; חחחחחחחה —עלה ירד עלה ירד. לפתע פסק הצחוק ושמעתי אותו אומר:

— הזקן שלי מהפנט אותך, אה?

— במידת־מה — הודיתי.

— סלח לי, בחור — התנצל — אבל פשוט איני יכל לעצור בעדי. הוא היה טיפש, על אף הכל, אף על־פי־כן ואחרי ככלות הכל.

— מי היה טיפש על אף הכל וכן הלאה?

— נפוליון.

— נפוליון?

— בונפרטה, קיסר הצרפתים.

— אה — הפלטתי מפי וחזרתי ועצמתי את עיני. הזקן הוסיף לדבר:

— לפני שלושים שנה בדיוק, בעשרים ואחד לחדש מאי, אלף תשע מאות עשרים ואחת, הוא נפטר.

— מלאו מאה שנה למותו — תיקן לוק, שהיה ההיס־טוריון שבחבורה.

— לא — תיקן הזקן את תיקונו של לוק — הוא נפטר לפני שלושים שנה.

— טעות במאה שנה — הוסיף ותיקן לוק.

— אינני מתכוון (כמו שאתה סבור) לנפוליון בונפרטה ההוא, אלא לזה שהיה גר פה — והזקיף אצבע גרמית, מיובשת, גדלת ושחורת צפורן לעבר הבית הלבן שעל הפסגה אשר מנגד.

כיוון שידענו מה היה טיבו של אותו בית, פרצנו בצחוק, לא חי כי אם חלול ומאופק. הזקן לא צרף עצמו למקהלת הצחוק החלול.

— הוא לא היה מה שאתם סבורים שהיה — העיר בנחת. בקולו היה לעג יבש אשר צנן את צחוקנו והחניק אותו.

— מה — שאלתי, כמעט בהתנצלות, כמעט בענווה — עשה, איפוא, בבית ההוא?

— הוא גר שם — הסביר הזקן בפשטות.

— נכלא שם — הגבתי.

— כן, כיוון שהיה פילוסוף.

— פילוסופים אין כולאים במוסדות מעין זה, אלא אם הם חדלים להיות פילוסופים והחיים משהו אחר — אמרתי.

— אחדים מהם, החוששים להוציא את דבר האמת מפיו־תיהם העלובים, מתהלכים בחפשי. אחרים כולאים עצמם במכללות, שאינן טובות ממכלאות. אבל רובם, ודווקא הטובים שבהם, מגיעים אל בתים כמו זה. הוא היה אחד הטובים שבטובי־הטובים, אך על פי שלא הייתה חכמתו עומדת מעל לכל סכלות, כפי שנתברר כעבור שנים.

קולו של האיש הזקן הגיע כאילו ממרחקי אינקע, למרות שישב בסמוך לי. האחרים, פרט ללוק ולי עצמי, שקעו בנמנום בכורסות הקש הבלות. המשיך הזקן:

— הכל החל להתחור לו עצמו בתאריך מאוחר יותר.

— מאוחר ממה?

— מיום הולדתו, כמובן. הוא נולד בחמשה עשר באו־גוסט שנת אלף שמונה מאות ששים ותשע, בעיר ששמה מתחיל באות א'. שימ"ן לבכם לפרט חשוב זה: א'. אבל הוא עצמו לא ייחס לתאריך הגורלי ולאות הגורלית כל חשיבות שהיא, עד אשר, לפתע, ביום אחד — אינני יודע אם היה זה יום בהיר או אפור — נתחור לו הכל. הוא קם והכריז בתמימות נפלאה (כמו מר ז'ורדן, כאשר גילה שהוא מדבר פרוזה זה ארבעים שנה): „הרי אניהו נפוליון בונפרטה."

— ואז — אמרתי — הביאו אותו אל הבית הלבן.

— יפה נחשת — אישר הזקן — הם הביאו אותו לכאן, הטיפשים.

— טיפשים? — תמה לוק.

הזקן נזדעזע:

— שימו לב לתאריך: יום הולדת נפוליון.

— בהפרש של מאה שנה.

— מה הן מאה שנה — אמר הזקן בביטול — לגבי הנצח? ועוד אותות ומופתים: עיר ששמה מתחיל באו' בדיוק כמו עיר מולדת נפוליון. נולד בשמונה בבוקר, כמו נפוליון. מטר אחד וחמשים ושמונה סנטימטר בגבהו, כמו נפוליון. בקיצור, רבותי, הוא היה נפוליון הראשון.

לא נטינו להסתבך בויכוח בנקודה זו והשקענו את עצמנו, לוק ואני, בשתיקה עמוקה. הזקן הוסיף לעשן בשקט, הגיע לסיומה של הסיגריה ושאל:

— האם אינך שואל מדוע עשה מה שעשה? — שאל.

— לא — השבתי — כיון שבלי ספק היו לו סיבות אישיות.

— בלי ספק. אבל אילו סיבות?

וכיוון שמשכתי בכתפי, הטיח לעומתי, בפתאומיות:

— מי אתה?

— קוראים לי אדוניקס

— קוראים לך. אתה קיים, איפוא, אך ורק משום שאחרים מואילים לקרוא לך בשמך. אולם ההעלית פעם על דעתך את האפשרות שיבטלו את כל קיומך, את מציאותך, על־ידי שיחדלו להשמיע את השם „אדוניקס"?

— ממחשבתיהם לא יגרשו אותי.

— אינך יורד לסוף נבלותם של בני אדם — אמר הזקן — חיות אכזריות הם שלבן ערל. אם יחליטו לחדול להרהר בך, דבר שאיננו מחוץ לגדר האפשר, חדול תחדל גם אתה... אדוניקס פשוט לא יהיה עוד.

רציתי להשיב לדבריו של הזקן, אלא שאותו רגע צף ועלה בזכרוני משפט אחד, שאך בליל אמש לחשתי באזנה של ברייה קטנה, ריחנית, מתוקה מאד וספשונת במקצת: „אם תשכחי אותי — אמות"... כמובן שלא האמנתי בשטות מעין זו, הנאמרת, ביחד עם דברי־הבל ומליצות־ריק אחרים, במצבים מסויימים. אבל היא, היצור הקטן, הריחני, המתוק והמטופש, היא האמינה...

— גם הוא — המשיך הזקן — היה לפנים איזה פרצוף מחוק, מין אדוניקס, לא־כלומאי ותו לא, משהו סתמי ביותר, לא אישיותי. אבל ברגע שהיה לנפוליון, הפך להיות... איך זה אסביר לך?... הפך להיות נפוליון בבני אדם! כלומר, הוא היה ליחידה מוגדרת, שלמה, מוגמרת, ודאית, חתומה.

— עצמים — הוסיף לוק, שהקשיב בהתענינות כל העת.

„אני רוצה למות בן תשע מאות ששים ותשע שנה ולעשות בימי חיי ככל העולה ברוחי," אמר הזקן. אך ידידו בחר בדרך אחרת...

— הידד — קרא הזקן — בדיוק נמרץ. כך ולא אחרת. ירדת לסופו של עניין. כמובן שעצם העובדה — הסביר בנימה מתונה יותר — כי ההשראה היתה על ידידי רק בשנתו הארבעים, גרמה לקשיים ואף הביאה אותו במבוכה מסויימת. הדבר היה בשנה התשיעית למאה, כלומר מיד לאחר הנצחונות הגדולים על האוסטרים בוגראם ובראטיסבון, מיד לאחר נשואיו לדוכסית־הגדולה מאריה. מה יהי על ארבעים השנה שכבר חלפו? הוגיע את מוחו. הפתרון, כמו כל הפתרונות הגאוניים, היה פשוט: הוא יחיה את השנים ההן בדמיונו. וכך, כמו נפוליון הראשון־הראשון היה נפוליון הראשון־ידידי לזלזל גדול של ספרי היסטוריה. הוא ידע והכיר כל פרט בחייו: לימודיו בעיר ברייין על חשבונה של ממשלת צרפת; תקופת אימוניו הצבאיים הראשונים בפאריס — כל זה חי מחדש. הוא ראה עצמו — בחלומו — מקבל את אות קצונתו ומצטרף לגדוד התותחנים בוואלנס. הנהו מבקר בעיר מולדתו, פעמיים, לא אחת. הוא סבל מחדש את יסורי בית־הסוהר של הרפובליקה. הוא התאהב בז'וזפינה. הוא החל לעלות בסולם השלטון. עשה חיל וטיפס מעלה מעלה. פלש לאיטליה, לאוסטריה, למצרים, לארץ־ישראל, לגרמניה. הכתיר עצמו קיסר הצרפתים. הוא הדביר את הרוסים באוסטרליץ. כן, עד אותה שנה חי מתוך הזייה. אולם כיוון שהגיע לשנתו הארבעים, גם כנפוליון, גם כידידי, כלומר מרגע ששני הגילים היו לחופפים, החל לחיות חיים תוססים, מלאים.

זקן דיבר בהתלהבות רבה. הרוח חדלה מנשוב, החום החל מעיק, זבובים טרדנים השמיעו את זמזומם בסמוך לאזניים. מישהו בעברו השני של השולחן נשם עמוקות, קצובות. למנגינת האינסוף נצטרפו צלילי היגעים של רדיו מרוחק.

המשיך:

— משנתו הארבעים חי, איפוא, ידידי את חייו בדייקנות היסטורית מוחלטת. הוא פלש לרוסיה. „הבט" אמר לי באחד הימים, בהראותו על עננים לבנים „הנה שני האלופים שיכלו לי: אלוף שלג ואלוף כפור" ובהצביעו על שלולית של מי־כביסה הוסיף: „והרי לך אלוף בוץ. אלה מנצחי." יסורים קשים ונוראים סבל אותם ימים, אבל הוא נשא אותם באומץ, כיאה לנפוליון אמתי. יום אחד בא אלי ואמר: „ידידי, חמש ששיות של צבאי אבדו לי". כן, הוא חי את חייו, את הטוב ואת הרע. הכל היה ברור מלמפרע. דרכו היתה מסומנת מראש על מפת החיים. השמא היה לברי, האולי לודאי. החיים היו פשוטים, חסרי הפתעות. אבל ההפתעה הגדולה היתה שהכל הלך למישרים, לפי התכנית הגדולה! ולא רק את חייו המדיניים והצבאיים חי, גם בפרטים היומיומיים ניכרה ידה הבטוחה של קליאו: אפילו המחלות והמיחושים הקסנים לא פסחו עליו, ומה כל שכן — התאוות הגדולות. כאשר אנס פעם את בתו המטומטמת של הגנן, טען שהרגיש צורך בכך (סברה שהתקבלה על הדעת) משום שהיתה מאריה וואלבסקה אהובתו (סברה שלא התקבלה ביותר על דעת הערלים).

ום קשה ביותר — אמר הזקן, וחזהו הפליט אנחה כבדה — היה אותו בוקר, לאחר קרב לייפציג. המצב היה חמור, בנות הברית החלו סוגרות על עיר הבירה מצפון, בעוד וולינגטון מאיים עליה מדרום. נפוליון החליט, כשעינו האחת עצובה והשנית רואה את העתיד הבלתי נמנע, לחתור על כסא מלכותו, הוגלה לאי אלבה והוכרז למלך המקום. היה זה בשנה בה נעלם מן הבית הלבן לימים כה רבים עד אשר היינו בטוחים שלא ישוב אלינו עוד. אולם עם תחילת שלטון מאת הימים הופיע בשנית. היה זה נצחון אדיר לכוחות הודאי. אולם בלבו של נפוליון־ידידי קנן עצב סמוי, כיון שלא כנפוליון הראשון־הראשון הוא ידע שכוכבו לא ירדוך יותר מאשר מאה יום ולילה.

הזקן דבר בקול נכא:

—אז באו ימיו הקשים, אך הגדולים ביותר. וואטרלו. הוא עמד על גג הבית והשקיף על שדה הקרב. „הנה", אמר סמוך לקץ המערכה, „המשמרת הצעירה שלי והיא מתקיפה את האוייב." היה זה קצת לפני השקיעה והשמים מעל לים הכחול היו אדומים. „והנה" אמר „כחולי המעילים שלי, המשמרת הותיקה בפקודו של המרשל ני. הם מתקיפים את אדומי המעילים של וולינגטון." ברדת הלילה ידע שצבאו ניגף, שהקץ הסוף. „אני נמלט לאמריקה" אמר לי, בסוברו שאני שלישו הנאמן. אבל כעבור ימים אחדים התדפק על דלת חדרי, נכנס, עמד מולי מתנדנד במקצת, כאלו היינו בספינה, הצדיע והכריז בחשיבות של מי שיודע את גדולתו של המעמד: „רב־חובל מייטלנד (ואני העמדתי פנים כאילו אמנם הייתי אותו אדם) אני מסגיר את עצמי לממשלת הוד מלכותו".

את גלות סינט הלנה בילה באותו בית לבן שעל הפסגה, כיון שלאחר מנוסתו הראשונה פקחו עליו שבעים ושבע עינים. על האי הזעיר היה נפולון אפוף שקט פילוסופי. בפניו נחרשו קמטים עמוקים. הזמן חלף וסימניה הראשונים של מחלתו הנוראה החלו ניכרים בו.

— מחלה?

—סרטן הקבה — אמר הזקן, ובהבחינו בתמהון שעל פנינו הסביר בפשטות:

— כמובן. ההיסטוריה לא היתה מניחה לו למות מיתה אחרת. כנפולון הראשון־הראשון, נאסף גם נפוליון־ידידי אל אבותיו כתוצאה מסרטן הקיבה, ביום העשרים ואחד בחודש מאי.

— לפני מאה ושלושים שנה — אמר לוק.

— לפני שלושים שנה בלבד — תיקן אותו הזקן בקול רך, סלחני אך תקיף — כן, הוא היה דייקן גם במותו. רגעים מספר לפני פריחת הנשמה אמר לי: „אדוני מושל האי (הוא סבר שאני אותו אנגלי ולא רציתי לפגוע ברגשותיו על־ידי הכחשה) אני נפטר מן העולם הזה. היה שלום." וגוזע הנוי

ע נגים קלים חלפו מעל לצמרות העצים. השמים היו תכולים וקעורים ועמוקים מאוד, לאחר אתנח ארוך אמר לוק, כאילו לעצמו:

— נפלא. אותו איש גאון היה. הוא היה נביא. הדייקן האחד והיחיד עלי אדמות.

הזקן פרץ בצחוק: חחחחחחחה. זקנו עלהירדעלהירד.

— הוא לא היה כל כך גאון — אמר לבסוף.

— לא?

— צאו וראו: נפוליון היה בן חמשים ושתים שנה במותו. צעיר. ילד. תינוק.

— ייתכן, אמנם, שהבחירה לא היתה כה מוצלחת. מבחינה זו יותר כדאי היה, אולי, לבחור בוולינגטון, למשל — הודיתי.

הזקן קמט את מצחו ואמר, לאחר הרהור קצר:

—כן. אלי, למשל, היה פונה לעתים קרובות בתואר „הדוכס מוולינגטון," ואני אף העמדתי פנים כאלו הייתי וולינגטון, אף־על־פי שלא הייתי, כמובן.

— ומדוע לא תהיה? — שאל לוק, שהפך, כפי הנראה, מומחה לענינים אלה — וולינגטון נולד בשנת הולדת נפוליון, אבל האריך ימים אחריו.

— שלושים ואחת שנה בדיוק — אמר הזקן — כלומר, אילו הייתי וולינגטון, כי אז היה עלי למות בימים אלה. לא ידידי, השמים יפים והנשים — והוא פזל לעבר דמותה של האשה השמנה, שנראתה בינות לעצים בקצהו של שביל — טובות למראה. אין ספק שהודאי הוא מוור לנפש האדם העומד נבוך בפני הלא־נודע. אבל בודאי הודאיי מדי צפונה רעה רבה, דוקא משום שאינו משאיר פתח להפתעות, לשנויים, להרחבת האופק. על נפוליון ידוע הרבה מאד וחייו היו קצרים ביותר. הוא דמות קלה לחזיה, דמות שאינה דורשת מאמץ דמיוני. זו הסיבה לרבוי פילוסופים המכריזים על זהותם המוחלטת אתו. ואם הזדהותם היא אמנם שלמה, כלומר, אם הצליחו להשתלט לחלוטין על הודאי, הרי המות פוקד אותם בגיל צעיר. לא, רבותי, אינני רוצה למות בשנתי החמשים (שעברתי אותה מכבר) או הששים או השבעים (שגם אותן עברתי). אני רוצה למות בן, דרך משל, תשע מאות ששים ותשע ולעשות בימי חיי ככל העולה על רוחי, לא את אשר ההיסטוריונים מצווים עלי לעשות.

לוק חזר בלחש על המספר שהשמיע הזקן, כמנסה להזכר במשהו. גם אני נסיתי לקשור לו פשר, אך לא הצלחתי. לפתע קרא לוק:

— מתושלח! הרי אתה רוצה לחיות כמתושלח.

הזקן חייך בסלחנות, החליק על זקנו הארוך והלבן ואמר בקול חלקלק:

— אני הנני מתושלח. האם לא ידעתם זאת?

— לא — אמר לוק.